

ԱԼՅ

3'2003

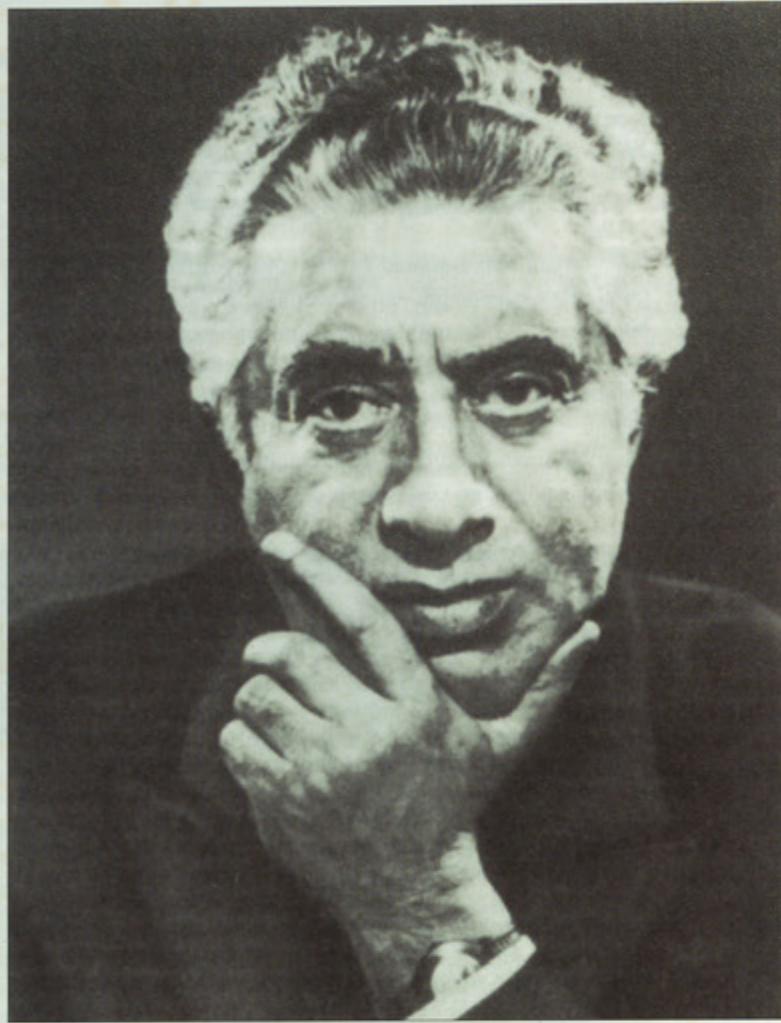
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՆԴԵՍ

ԱՐԽԻՎՍ

ԱՐՄԵՆԻԱՆ ԱՐՏ

ԿԵՐՄ ԽՐՁՄԵՆՆԵՐ - 100

Դուռն չասիս, թե էս խիղճ սագանդարն ո՞վ ա, Խոսկիս տէրն իմ, Հունարս էլ գրով ա, Արութիսն իմ, ինձ կոսին Սայաթ-Նովա, Հենց բան կոսիմ, վուր ամպերումն ձեն հանի:

ՄԵԾ

բր» բանաստեղծությունը, որը գրել է Վասնեցովի կտավի ազդեցությամբ: Երբեմնի երջանկարներ «գամայուն» հավրբ, որը մուսուլմանական պոեզիայի կերպարներից է, արյունոտված կտուցով երգում է ու գուժում վերահաս արհավիրքները՝ «արևելյան հորդանների ավերածությունները, սով, հրդեհ, երկրաշարժ, անմեղների կոտորած...»:

Իսկ 1921-ին Վլադիպոլ Պողոսեիչը գրել է. «Բավ է, պետք չէ վեհ արվեստը, այս աշխարհին երգն է ավտոս, մարի՛ր Տաստյի կանթեղ, դուն էլ լոհի՛ր, Հոմերոս: Հարմոնիայի սովյալ զավակը դուր է մարգարեանում»... «Մի՛ խանգարիր առեւտուրս»՝ լուսնում են նրան... Սակայն Արևելքից լավեց ոչ միայն մահվան գույժը, այլև հորդաց լույսի այլքը: Չլուցե Կոմիտասի երգը, Իսահակյանի խոսքը, Ռավի Շանկարի սիմֆարը, մշակույթը փրկելու Ռեբիխի կոչը, չլուցե «Հայրենյաց գողթան քնարը»՝ վեր խոյացավ Արամ Սաչատրյանի կենսահաստատ երաժշտությունը: Վերջինս, ամերիկացի երաժշտագետի բնորոշմամբ, անբիծ լույսի վերածույլումն է հնչյունի:

Սաչատրյանի պատմական առաքելությունն էր Արևելքի և Արևմուտքի հաշտեցումը, արևելյան բովանդակության և արևմտյան ձևի, հուզականի և բանականի ներդաշնակումը, ժողովրդական, աշուղական երգերի, պարեղանակների սիմֆոնիզացումը: Այստեղ է, որ ամբողջանում է համամարդկայինը:

Երաժշտագետ Վիկտոր Յուզեֆովիչի հետ գրուցելիս Տիգրան Մանսուրյանը հետևյալ օրինակն է բերել. «Եթե Բրամսի վերելքը նախապատրաստված էր նախորդների նվաճումներով, ապա Սաչատրյանը սխրանք է կատարել՝ Հայերից առաջինն է ստեղծել նախ դաշնամուրի, այնուհետև ջութակի կոնցերտները և միանգամից հասել է այնպիսի բարձունքների, ուր գտնվում են համաշխարհային երաժշտության նույնատիպ գլուխգործոցները»:

Թոմաս Մանր ասում էր, թե արվեստը կարտոն է՝ վերածույլված կերպարների: Իսկ կարտոնը հայի «գեներ» մեջ է, հայություն «արխեստիպն» է: Վլադիմիր Սոլոուխինը զարմանում էր, որ հայերը կարող են կարտոնել նույնիսկ մի բան, որը երբեք չեն տեսել: Դա պապերի կորսված Հայրենիքն է, կորսված դրախտը, պանդուխտի, անտունիների և նրանց ժառանգների փափազը, որոնց

Դանիել Երաժիչ

ԿՈՄՊՈԶԻՏՈՐ ԵՎ ՄԵԾ

սիրտը «նման է էն փլած տներ...»: Արամ Սաչատրյանն էլ չի ապրել իր Հայրենիքում, այլ այցելել է իբրև հյուր, կամ որպես մրցույթի ժյուրիի անդամ, հորելյանական համերգներով և այլ նշանակալի առիթներով: Երազել է վերանորոգել իր առանձնատունը Երևանում, որտեղ կկարողանար ժամանակ առ ժամանակ ապրել և ստեղծագործել: Ճիշտ է, տուն ունենալու այդ փափագն իրականացավ, բայց միայն հետմահու վեր խոյացավ Սաչատրյանի տուն - թանգարանը:

Արամ Սաչատրյանը կարտոտն էր ևս մի «չտեսած բան»: Դա ազատությունն էր: Մատիպավ Ռոստրոպովիչը, որին նվիրված է Սաչատրյանի թավջութակի կոնցերտ-ռապսոդիան, խոստովանել է, թե բոնատիրության հեղձուցիչ տարիներին միակ օդանցքը արվեստն էր:

Ի դեպ, «Музыкальная энциклопедия»-ում «Արամ Սաչատրյան» հոդվածում գրված է, որ հիշյալ ռապսոդիայի առաջին կատարումը տեղի է ունեցել 1964-ին, Գորկի քաղաքում, և նշված է միայն դիրիժոր Գունամանը, իսկ մենակատարի՝ Ռոստրոպովիչի անունը հանված է, քանի որ մինչ Հանրադատարանի տպելը, թավջութակահարը «համարձակվել էր» տեղափոխվել ԱՄՆ:

Մի առիթով Սաչատրյանը նշել էր 84-ամյա էոնեստ Անսերմի առողջ կեցվածքը, և երբ Յուզեֆովիչը հորդորել էր օրինակ վերցնել չվեցարացի դիրիժորից, կոմպոզիտորը պատասխանել էր. «Այո, բայց նա իր կյանքում «48 թվական» չի ունեցել»... 1948-ին կոմունիստական գաղափարախոսներն անարդարացիորեն քննադատել էին Սաչատրյանին, Ծոստակովիչին, Պրոկոֆևին, Մուրադելիին և արգելել նրանց գործերի տպագրությունն ու կատարումը: Այսօր էլ ուժի մեջ է Սաչատրյանի դատը հեղանքը, թե սիմֆոնիա գրելու համար անհրաժեշտ է տաղանդ, իսկ տպագրելու համար՝ հանճար:

Երաժշտագետներ Մարգարիտ Հարությունյանը և Զարա Տեր-Ղազարյանը նշում են, որ կոմպոզիտորի նամակներում զգացվում է նրա զգուշավորությունը, որում «առկա է ժամանակի սարսափն այս ձևով սրողելու ձգտումն ինքնապահպանման բնազդով, իր աստվածատուր շնորհը ազգին ծառայեցնելու պատմական մղումով»:

«Ժամանակի սարսափներ» Արամ Սաչատրյանը վերապրել է դեռ մանկուց: Եւ դա արտացոլվել է ոչ միայն իր երկերում, այլև՝ Հուշերում:

«1915-ի գարնանը սարսափահար Հայրս ու մայրս երկու փոքրիկ որդիների հետ միասին, բախտի քմահա-

ճույթին թողնելով մեր տունը, կազմարարական արհեստանոցը, երկար ճամփա ընկան դեպի Կուրան՝ Եկատերինոգար, ուր ապրում էր Վաղինակը»,- գրում է Սաչատրյանը: «Գրեթե ամբողջ ճամապարհն անցանք ոտքով, մեզ վրա կրելով մեր խղճուկ ունեցվածքը: Բարեբախտաբար, թուրք զահիճները չկարողացան հասնել մինչև Թիֆլիս: Աչնանը մենք վերադարձանք տուն»։ Այնուհետև նա հիշում է սովը և այլ արհավիրքներ: Այդ ժամանակ Արամը 12 տարեկան էր: Նրա հայրը՝ Եղիան, ծագումով Գողթան գավառից էր, Կոմիտասի, իշխան Վահան Գողթնեցու, Պորենացու հիշատակած գողթան երգիչների շառավիղն էր: Արամը սիրով հիշում է մորը՝ Դունաչին, որն ընտանիքին նվիրված համեստ, գեղեցիկ հայուհի էր: Սաչատրյանի ծննդավայր Թիֆլիսը անվանում էին «երգող քաղաք»: Երգում էր մայրը, երգողներից մեկն էլ Արամն էր: Երգում էր և եղբայրը՝ Լեոնը, որը Մոսկվայում դարձավ ռադիոյի մենեթրիչ: Թիֆլիսում հնչում էին վրացական, հայկական, պարսկական, ռուսական, ադրբեջանական և այլ ժողովրդական ու աշուղական երգեր և պարեղանակներ, ինչպես նաև խոսակցական օպերաների մեղեդիներով ստեղծված վրացական երգեր: Մշակույթների խոսնարան Թիֆլիսը Սաչատրյանի համար նույնն էր, ինչպես Վիննան՝ Հայդնի, Բրամսի համար: Դեռ Զայկովսկին էր ասել, որ Թիֆլիսում Եվրոպան ու

Գերաս Գյոկչակյան 1916-1999

Geras Gyokchakian

Ծնվել է Գյումրիում, 1930-ին ընտանիքով տեղափոխվել Երևան և ընդունվել գեղարվեստական ուսումնարան։ Այն ավարտելուց հետո որդես լավագույն Երջանավարտ ուղարկվել է Լենինգրադ՝ Ռեպինի անվան ինստիտուտում ուսումը շարունակելու համար։ 1940-ին հաղափական կեղծ մեղադրանքով բանտարկվել է։ 1948-51 թթ. ադրել է Տայասանում, ադյա Տամբովում, զբաղվել քանդակարվեստական նկարչությամբ, մասնակցել ցուցահանդեսների։ 1956-ին նա արդարացվել է և հնարավորություն ստացել ուսումը շարունակելու Ռեպինի անվան ինստիտուտում (նրա կրթությունը դասընկերն է եղել Մինաս Ավեսիսյանը)։ 1965-78 թթ. գրաֆիկա է դասավանդել Լենինգրադի Մոխինայի անվան բարձրագույն ուսումնարանում։ Գյոկչակյանի նկարչությունը համահունչ է իր ադրած ժամանակի գեղարվեստական ընթացումներին, սակայն ունի խորը ենթաէստետ։ 2001-ին Գյոկչակյանի այրին՝ Վերա Բելովան նկարչի 80 աշխատանքներ (գեղանկար, գրաֆիկա) նվիրեց Տայասանի Ազգային թանկարանին։

G. Gyokchakian was born in Gyumri. In 1930 he moved to Yerevan with his family and entered the Art School. As the best graduate he was sent to Leningrad to continue his studies at the Institute after Repin. In 1940 G. Gyokchakian he was falsely accused of political crime. In 1948-1951 the artist lived in Armenia, then in Tambov, practicing theatrical painting and participating in exhibitions. In 1956 he was justified and had opportunity to continue his studies at the Institute after Repin (Minas Avetisyan was his younger fellow student). In 1965-1978 he taught drawing at the High School after Mukhina in Leningrad. Gyokchakian's painting conforms to the perception of art of those times, but it has definite extraneous features. In 2001, Gyokchakian's widow Vera Belova presented his 80 works (graphic and painting) to the National Gallery of Armenia.

Գյոկչակյանի արվեստի երկրորդ գերմանուկի **Ինգրիդ Դերմանը**, որը հայտնի է իր բարեգործություններով և ժամանակին աջակցել է Գ. Գյոկչակյանին, 2003-ին այցելելով Տայասան՝ հանձն առավ հովանավորելու թանկարանում նկարչի գործերի ցուցահանդեսի կազմակերպումը և կատալոգի տպագրությունը։ Ցուցահանդեսը նախատեսվում է տեղադրվել։

German philanthropist **Ingrid Herman**, an adorer of Gyokchakian's art, who supported the artist before, undertook to sponsor an exhibition in the National Gallery of Armenia of Gyokchakian's works and publication of a catalogue during her visit to Armenia in 2003. The exhibition is expected by the end of the year.

Ցրեմի արտի եզրին

Հանդիպում

Կոմիտաս

Մտնում

2004 ԹՎԱԿԱՆԻ ԼԱՄԱՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐԿԵՔ

ՀԱՅ ԱՐԿԻԵՍՏ

Դիմե՛ք
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ԵՆ ԱՐՅԱԽՈՒՄ
«ՀԱՅՄԱՍՈՒԼ» գործակալությանը,

ՍՓՅՈՒՔՈՒՄ հանդեսի
լիազոր ներկայացուցիչներին

ԱԱՆ, Նյու Յորկ, Շահան ԱՐՃՐՈՒՄ
solopiano@hotmail.com

Բոսնոն, Արա ՂԱԶԱՐՅԱՆ
acf.hmh@verizon.net

ԱՎԱՏՐԱԼԻԱ, Մելբուռն, **Քիւսրիս ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ**
hye@heart.org

ԱՄԷ, Աբու Դաբի, **Անդրանիկ ԴԱՂՆՅԱՆ**
emcopauh@emirates.net.ae

ԴԱՆԻԱ, Կոպենհագեն, **Գերսա ԴԱՎԻԴՅԱՆ**
gerda.davidian@mail.dk

ԵԳԻՊՏՈՎ, Կահիրե, **Շահեն ՄԱԶԼՈՒՄՅԱՆ**
shahen@soficom.com.eg

ԹՈՒՐԻԱ, Սամսոն, **Մուսթա ԿԱԶԱՐՅԱՆ**
իրան, Թեհրան, **Ալբերտ ԶՈԳԱՐՅԱՆ**
akocharian@hotmail.com

ԼԻԲԱՆԱՆ, Բեյրութ, **Մուկես ԳԵՐԳԵԼՅԱՆ**
naoahsark@cyberia.net.lb

ԿԱՆԱԴԱ, Մոնրեալ, **Մար ՄԱՆԱԿՅԱՆ**
marom@videotron.ca

Տոմոնո, Սարգիս ՀԱՍԲՈՅԱՆ
shamboyan@hotmail.com

ՍԵԾ ԲՐԻՏԱՆԻԱ, Լոնդոն, **Արթուր ՕՇԱԿԱՆՅԻ**
art@oshakantsi.com

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ, Մոսկվա, **Իզաբելլա ՍԱՐԳՍՅԱՆ**
Սանկս Պետրոբուրգ, **Աննա ՍԱՐԳՍՅԱՆ**
akhachents@yahoo.com

ԱՆԻՐԻԱ, Գալեթ, **Անի ՖԻՇԵՆԿԵՅԱՆ**
animinas@scs-net.org

ՎՐԱՍՏԱՆ, Թբիլիսի, **Սարգիս ԴԱՐՅԱՆՅԱՆ**
ՖՐԱՆՍԻԱ, Փարիզ, **Էդդա ՎԱՐՂԱՆՅԱՆ**
eddavard@yahoo.com

«ՀԱՅ ԱՐԿԵՍՏ» լիազոր ներկայացուցիչները կարող են տեղեկանքներ հարցնել ձեր կողմից և ուղարկել խմբագրություն, իրավասու են գովազդների սրամադրման համաձայնություն և համագործակցության մայամանավորվածություններ ձեռք բերել:

«ՀԱՅ ԱՐԿԵՍՏ» լիազոր ներկայացուցիչները հանդեսի խմբագրական խորհրդի ընդլայնված կազմի լիիրավանդամներ են:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

- 2Թամար Պողոսյան, ԱՐԱՄ ԽԱԶԱՏՐՅԱՆ ՀԱՆՃԱՐԸ
- 3Խմբագրական
- 4Դանիել Երաժիշ, ՄԵԾ ՀԱՅՆ ԵՒ ՄԵԾ ԿՈՄՊՈԶԻՏՈՐԸ
- 6Կյանքի եւ գործունեության համառոտ ժամանակագրություն
- 15Երկու նամակ
- 16Միխայիլ Կոկոժան, ԽԱԶԱՏՐՅԱՆԻ ԱՐԿԵՍՏ ԱՇԽԱՐԴԻՆՆ Է
- 17ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՅԱՆ ՀԵՂԻՆԱԿԱՅԻՆ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐԸ Տուն-թանգարանում
- 18ԱՐԱՄ ԽԱԶԱՏՐՅԱՆԻ ՄԱՍԻՆ
- 20Մեակություն ազգ. Գերաս Գյուլչակյան
- 23Արծալի Բախչինյան, ԽԱԶԱՏՐՅԱՆԸ ԵՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿԻՆՈՆ
- 24Հարցազրույց Էրվարդ ԹԱԴԵՒՈՅԱՆԻ հետ
- 26ԽԱԶԱՏՐՅԱՆԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ
- 29ՀՈՒՇԱՊԱՏՈՒՄ
- 31Շահան Արծունի, ԱՐԱՄ ԽԱԶԱՏՐՅԱՆԻ ՀԵՏ
- 32ԽԱԶԱՏՐՅԱՆԻ ՀՈՒՇԱՊԱՏՈՒՄ ԻՆՏԵՐՆԱԿԱՆ ԿՈՒՆԿԵՐՈՒՄ
- 34Արթուր Խաչատրյան, ԽԱԶԱՏՐՅԱՆԱԿԱՆ ՕՐԴՆՈՒԹՅԱՄԲ
- 35ՏՈՒՆ-ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԱՍՐԱԳՈՒՄ
- 36ԱՐԱՄ ԽԱԶԱՏՐՅԱՆ. ԽՐԱՏՆԵՐ, ԽՈՂԵՐ, ՊԱՏԿԻՐԱՆՆԵՐ
- 37Գոհար Դանիելյան, «ԽԱԶԱՏՐԻԱՆԱ»

«ՀԱՅ ԱՐԿԵՍՏ» ԱՐԱՄ ԽԱԶԱՏՐՅԱՆԻ 100-ԱՄՅԱԿԻՆ ՆՎԻՐԱԾ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԱՐԸ ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՒՄ Է ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ ՆԱԷՒ ԱՆԳԼԵՐԵՆ ԹԱՐԳԱՆՈՒԹՅԱՄԲ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍՏԱՑԵԼ Է

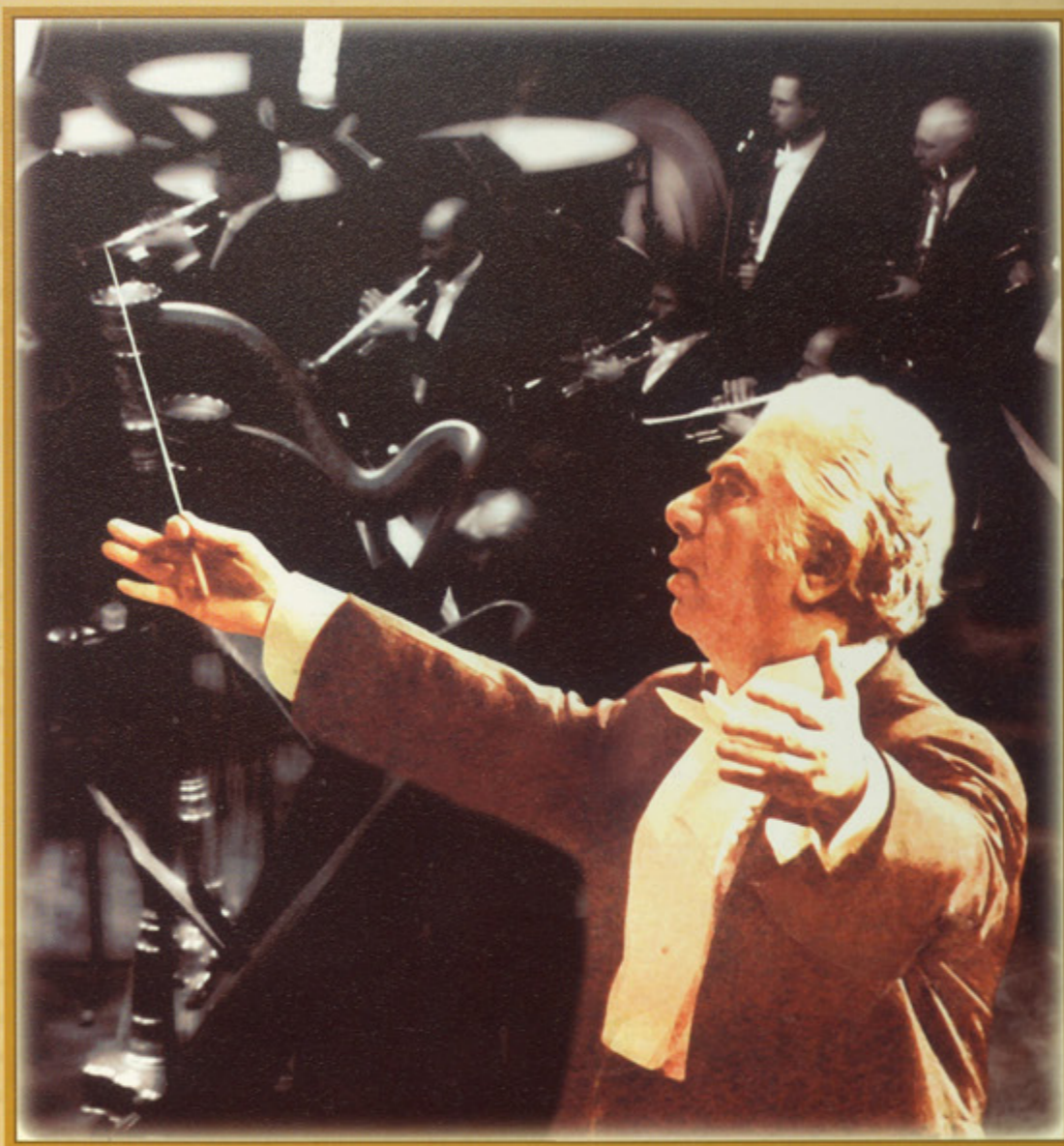

ԱՐԱՄ ԽԱԶԱՏՐՅԱՆ. ՆԱՄԱԿՆԵՐ Թարգմանություն ռուսերենից՝ Ալինա Փաղեանյան: Երեան, «Նաիրի», 2003:

Ռոմանո Սահակյան, ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՊԱՏՈՒՄ ԿԱՏԵԳՈՐԻԱՆԵՐԸ: Երեան, «Մակմիլան Արծունի», 2001:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆ (գեղանկարչություն): Հեղինակային հրատարակություն, Երեան, 2003

Լսելով մեր երաժշտությունը, լսողներն անսպասելիան պետք է, որ սսեն. «Պատմե՛ք մեզ այդ ժողովրդի մասին, ցույց տվե՛ք մեզ այդ երկիրը, որն ունի այդպիսի արվեստ»:

Ահա կյանքիս երազանքը:
Արամ Խաչատրյան